

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Vilniaus g. 33, LT-01506 Vilnius, tel. (8 5) 266 1400,
faks. (8 5) 266 1402, el. p. ministerija@sam.lt, http://www.sam.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188603472

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2023-02- Nr. ( ) -

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija (toliau – Sveikatos apsaugos ministerija), vykdydama Ministrės Pirmininkės pavedimą, informintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio 2022 m. gruodžio 1 d. raštu Nr. S-3399, ir įgyvendindama Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimą Nr. SV-S-747 „Dėl įstatymų projektų išvadų“, teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos įstatymo Nr. 1-1626 4, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1867“ projektą (toliau – Nutarimo projektas).

Nutarimo projekte siūloma iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos įstatymo Nr. 1-1626 4, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-1867 (toliau – įstatymo projektas) ir pasiūlyti Seimui projektą tobulinti pagal Nutarimo projekte pateiktus pasiūlymus.

Įstatymo projektu siūlomo įtvirtinti numanomo sutikimo dėl mirusio žmogaus organų ir audinių donorystės modelio aktualumą pagrindžia Europos šalių patirtis. Lietuvoje galiojant informuoto sutikimo modeliui efektyvių donorų skaičius 1 mln. gyventojų (toliau – ED/M) 2021 m. siekė 18,6 ED/M, 2022 m. – 16,4 ED/M. Šalyse, kuriose įtvirtintas numanomo sutikimo modelis, šie skaičiai yra aukštesni, pvz., Ispanijoje 2021 m. – 40,80 ED/M, 2022 m. – 46,3 ED/M, Kroatijoje 2021 m. – 29,5 ED/M (2022 m. duomenys dar nėra vieši). Šalyse, kuriose kaip ir Lietuvoje galioja informuoto sutikimo modelis, situacija yra panaši į Lietuvos, pvz., Danijoje 2021 m. buvo 18,10 ED/M, 2022 m. – 13,58 ED/M, Vokietijoje 2021 m. – 11,10 ED/M (2022 m. duomenys dar nėra vieši). Pažymėtina, kad padidinus efektyvių donorų skaičių, galima būtų sumažinti donuoto organo laukiančių asmenų eiles, išsaugant žmonių gyvybes. Lietuvoje, nesulaukę donuoto organo, 2021 m. mirė 35 žmonės, 2022 m. – 31 žmogus.

Šiuo metu Lietuvoje galioja mišrus sutikimo dėl mirusio žmogaus organų ir audinių donorystės modelis, kai potencialiu donoru gali būti tiek asmuo, parašęs sutikimą (turintys donoro kortelę), kad jo audiniai ir organai po mirties būtų paimti ir atiduoti transplantacijai (informuoto sutikimo modelis), tiek asmuo, kuris tokio sutikimo nėra parašęs raštu (numanomo sutikimo modelis). Tik raštu pareikštas asmens nesutikimas yra absoliuti donorystės kontraindikacija. Pagal nusistovėjusią praktiką abiem atvejais – ir esant rašytiniam mirusio asmens sutikimui, ir kai tokio rašytinio sutikimo nėra, galutinį sprendimą dėl mirusio žmogaus organų ir audinių donorystės priima mirusiojo artimieji. Pažymėtina, kad per laikotarpį nuo 2006 m. iki 2022 m. Lietuvoje buvo 769 efektyvūs donorai, tačiau tik 2 iš jų buvo pasirašę rašytinį sutikimą.

Priėmus įstatymo projektą **neberekės registruoti rašytinio sutikimo** dėl audinių ir organų donorystės po mirties, tačiau kaip ir šiuo metu bus atsiklausama artimųjų sutikimo. Taip pat **išliks** galimybė išreikšti rašytinį **nesutikimą** ir šiuo atveju artimųjų sutikimo dėl audinių ir organų donorystės nebebus prašoma – donorystė nebus galima. Jei asmuo **nesutikimo** nebus išreiškęs, bus prašoma jo artimųjų sutikimo dėl audinių ir organų donorystės (kaip ir šiuo metu, kai yra rašytinis

sutikimas arba kai nėra nei sutikimo, nei nesutikimo). Taigi priėmus įstatymo projektą registre bus registruojami tik nesutikimai dėl mirusio žmogaus organų ir audinių donorystės.

Asmenų, kurie iki įstatymo projekto įsigaliojimo bus pareiškę sutikimą (turės donoro kortelės), artimųjų po šių asmenų mirties bus prašoma sutikimo dėl audinių ir organų donorystės (tai numato tiek galiojantis, tiek projektu siūlomas reguliavimas).

Siūlomo reguliavimo įgyvendinimo tvarka yra aiški ir iš esmės nesikeis, papildomų lėšų poreikio nenumatoma. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 368 „Dėl Asmens sutikimo ir nesutikimo, kad jo audiniai, ląstelės, organai būtų paimti ir atiduoti transplantuoti, tvarkos aprašo ir su žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos proceso įgyvendinimo tvarka susijusių formų patvirtinimo“ yra patvirtintas Asmens sutikimo ir nesutikimo, kad jo audiniai, ląstelės, organai būtų paimti ir atiduoti transplantuoti, tvarkos aprašas (toliau – sutikimo aprašas) bei Asmens sutikimo, kad jo audiniai, organai po mirties būtų paimti ir atiduoti transplantuoti, forma ir Asmens nesutikimo, kad jo audiniai, organai po mirties būtų paimti ir atiduoti transplantuoti, forma (toliau – formos). Sutikimo apraše numatyta, kad asmuo sutikimą arba nesutikimą dėl audinių ir organų donorystės po mirties gali išreikšti šiais būdais:

1. prisijungiant per interneto prieigą www.transplantacija.lt ir, sistemai asmenį identifikavus, pasirenkant vieną iš siūlomų elektroninių asmens autentifikavimo priemonių;
2. kreipiantis į bet kurią asmens sveikatos priežiūros įstaigą;
3. Nacionaliniame transplantacijos biure prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – Biuras), donorystę viešinančiose akcijose, kuriose dalyvauja arba kurias organizuoja Biuras;
4. kreipiantis į švietimo, farmacijos ir kitas įstaigas, kuriose patvirtintos pareigybės, reikalaujančios biomedicinos mokslų srities, medicinos, farmacijos, visuomenės sveikatos krypties išsilavinimo (pvz., vaistinės, aukštosios mokyklos ir pan.).

Formose taip pat nurodyta informacija apie galimybę pakeisti savo sprendimą dėl audinių ir organų donorystės.

Priėmus įstatymą sutikimo aprašas turės būti keičiamas jame paliekant tik nesutikimo dėl organų ir audinių donorystės po mirties išreiškimo tvarką bei atitinkamą formą.

Numanomo sutikimo modelis dera su Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta teise į asmens neliečiamumą. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarime, priimtame byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000, konstatuota, kad „žmogaus teisė į asmens neliečiamumą yra įtvirtinta Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje. Asmens neliečiamumo, kaip teisės saugomos vertybės, turinį sudaro fizinis bei psichinis neliečiamumas. Tai reiškia, kad įstatymai turi užtikrinti, jog žmogus bus saugomas nuo bet kokio nepagrįsto išorinio valstybės, savivaldybių institucijų, jų pareigūnų ir tarnautojų, taip pat kitų asmenų poveikio jo gyvybei, sveikatai, fizinio aktyvumo laisvei ir bet kokio kėsimosi į jo psichinę ir dvasinę būseną, jo intelektualinę ir kūrybinę raišką“. Kaip matyti, teisė į asmens neliečiamumą siejama su asmens gyvybe, sveikata ir fizinio aktyvumo laisve, todėl teisės į asmens neliečiamumą apimtis ir turinys asmeniui mirus netapatintini su jos apimtimi ir turiniu asmeniui esant gyvam. Projektu siūlomu numanomo sutikimo modeliu mirusio žmogaus audinių ir organų donorystės atveju siekiama visuotinai svarbaus tikslo – pagerinti asmenų, kurie laukia audinių ar organų transplantacijos, sveikatą arba išgelbėti jų gyvybę, tad tokiu atveju projektu siūlomas modelis, kuomet asmuo turi teisę pareikšti nesutikimą dėl audinių ir organų donorystės po jo mirties, o tokio nesutikimo nepareikšimas indikuoja jo sutikimą, kurį turėtų patvirtinti mirusio asmens artimieji (priimti formalų sprendimą), užtikrina mirusio asmens teisės į asmens neliečiamumą ir kitų asmenų teisės turėti kuo geresnę sveikatą ir jų teisės į gyvybę pusiausvyrą, todėl nepažeidžia Konstitucijoje įtvirtintos teisės į asmens neliečiamumą ir neprieštarauja Civilinio kodekso 2.25 straipsnio nuostatom.

Kaip matyti iš Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorų bei recipientų registro 2023 m. vasario 1 d. duomenų apie donoro kortelių skaičių (duomenys, nurodyti šio rašto priede), pritarimas audinių ir organų donorystei kasmet auga. Šis pritarimas didesnis tarp 18-30, taip pat 31-40 amžiaus asmenų, tad tikėtina, keičiantis kartoms pritariančiųjų audinių ir organų donorystei dalis dar labiau

išaug. Be to, pastebima, kad pritarimas didesnis Vilniuje ir kituose didžiuosiuose miestuose, todėl šiuo metu aktyviai vykdoma informacinė veikla apie donorystę kitų šalies miestų, kuriose pritarimas jai mažesnis, gyventojams. 2023 m. Nacionalinis transplantacijos biuras prie Sveikatos apsaugos ministerijos planuoja organizuoti 50 paskaitų apie donorystę šalies mokykloms, įstaigoms ir įmonėms, iš kurių ne mažiau kaip pusė paskaitų bus skirta regioninių miestų ir miestelių gyventojams.

Siekiant išsiaiškinti visuomenės nuomonę dėl audinių ir organų donorystės po mirties, 2020 m. ir 2021 m. buvo atliktos visuomenės apklausos. Turimi apklausų duomenys, parodo pritarimo šiai donorystei augimą 6 proc.: 2020 m. pritariančių organų donorystei buvo 66 proc., 2021 m. – 72 proc.

Nutarimo projektas buvo pateiktas derinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Lietuvos pacientų organizacijų atstovų tarybai, Lietuvos asociacija „Gyvastis“, Nacionalinei donorų asociacijai, Asociacijai „Donorystė“, Lietuvos nefrologijos, dializės ir transplantacijos asociacijai ir Lietuvos transplantologų asociacijai. Nutarimo projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos projektų registravimo posistemėje.

Pastabas ir pasiūlymus pateikė Teisingumo ministerija. Į pateiktas pastabas ir pasiūlymus atsižvelgta, projektas suderintas darbo tvarka. Kitos institucijos dėl Nutarimo projekto pastabų ir pasiūlymų nepateikė.

Nutarimo projektą parengė Sveikatos apsaugos ministerijos Asmens sveikatos departamento direktorė Odeta Vitkūnienė, el. paštas odeta.vitkuniene@sam.lt, Teisės skyriaus patarėja Aušrinė Storpirstienė, el. paštas ausrine.storpirstiene@sam.lt, bei Nacionalinio transplantacijos biuro prie Sveikatos apsaugos ministerijos specialistai, el. paštas info@transplantacija.lt.

PRIDEDAMA.:

1. Informacija apie asmenis, sutikusius kad jų audiniai ir (ar) organai po jų mirties būtų panaudoti transplantacijai, 2 lapai;
2. Nutarimo projektas, 3 lapai.

Sveikatos apsaugos ministras

Arūnas Dulkys